

การศึกษาปรากฏการณ์ของผู้นำสตรีพิการ

“ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในการสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการในประเทศไทย” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีรากฐานของปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ที่ผู้ศึกษาจะตั้งคำถามในการศึกษาโดยมีศูนย์รวมความสนใจอยู่ที่ โครงสร้าง และสาระสำคัญของปรากฏการณ์ของสตรีพิการในสังคมไทย ผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับสตรีพิการใน 3 เรื่อง คือ กระบวนการสร้างพลังศักยภาพเกิดขึ้นได้อย่างไรบ้าง และมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มและองค์กรหรือไม่ เป็นศึกษาเพื่อนำมาสู่การค้นหายุทธศาสตร์ใหม่ ๆ อันจะนำไปสู่การสร้างพลังศักยภาพให้กับสตรีพิการต่อไป

ผู้ศึกษา ใช้วิธีการศึกษาใน 2 รูปแบบ ได้แก่

1. ศึกษาจากข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) จากหนังสือ เอกสารวิชาการ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์และการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet)
2. โดยการสัมภาษณ์ระดับลึกกับสตรีพิการทั้งสามประเภทความพิการ คือ พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว พิการทางการมองเห็น และพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย ประเภทละ 3 ราย รวม 9 ราย จากข้อมูลภาคสนาม (Field Study)

ในการศึกษาแบบกรณีศึกษา (case study) จำนวน 9 ราย นี้ มีส่วนสำคัญ คือ เป็นการค้นหาประสบการณ์ที่นำมาสู่การพัฒนาองค์ความรู้และแนวความคิดใหม่และเพื่อที่จะสามารถวิพากษ์ข้อมูลกระแสหลักจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) และช่วยในการวิเคราะห์จุดอ่อนของเอกสาร เพราะการใช้กรณีศึกษามีความสำคัญที่จะทำให้อ้างอิงได้จริงจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อการทบทวนเอกสารส่วนมากไม่มีมิติของเพศสภาพปรากฏ และกรณีศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มาจากความเป็นจริงที่ผู้ศึกษาต้องวิพากษ์ย้อนกลับเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ให้นำข้อมูลไปใช้ และเพื่อให้เห็นจุดอ่อนของเรื่องสตรีพิการ

ผู้ศึกษาสนใจศึกษาปรากฏการณ์วิทยา ตลอดจนประสบการณ์ในการสร้างพลังอำนาจเพื่อแก้ไขปัญหาและความเจ็บปวดของสตรีพิการผู้ที่ผ่านพ้นแล้ว และมาช่วยให้ความรู้และความหมายในประสบการณ์ของตัวตนของสตรีพิการทั้งหมด 9 ราย 1 กลุ่ม และ 3 องค์กร โดยเริ่มต้นทำความเข้าใจกับประสบการณ์ที่ผ่านการอธิบายเป็นเรื่องเล่า การพรรณนาความโดยละเอียดและการแปล

ความหมายนั้นโดยเจ้าของประสบการณ์ ซึ่งต้องไม่ได้เกิดขึ้นจากการแยกส่วนออกจากกัน แต่จะ ถักทอร้อยเรียงเข้าหากันจนรวมเป็นเนื้อหาของกระบวนการเดียวกัน

วิธีการศึกษา สตรีพิการทั้งในระดับบุคคล กลุ่มและ องค์กร แบ่งออก ดังนี้

1. บุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา (Key Informant)
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
4. วิธีการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ผลและการนำเสนอผล

บุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา (Key Informant)

ในการศึกษา "ปรากฏการณ์วิทยา" ของสตรีพิการในสังคมไทย ผู้ศึกษา ในฐานะที่เป็น บุคคลหนึ่งที่ทำงานด้านคนพิการ และได้มีประสบการณ์ในการทำงานกับบุคคลพิการ ทั้งกลุ่ม เพื่อร่วมงานและบุคคลผู้มาใช้บริการขอรับคำปรึกษาด้านการจัดหางานคนพิการกับผู้ศึกษา (ปัจจุบันผู้ศึกษาปฏิบัติหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ด้านการจัดหางานคนพิการ) และได้สัมผัสกับ สตรีพิการที่มีความพิการทั้ง 3 ประเภทความพิการ ซึ่งกล่าวได้ว่า สตรีพิการทุกคนมีประสบการณ์ ชีวิตที่แตกต่างกันอย่างน่าสนใจ

คุณลักษณะของสตรีพิการ

ผู้ศึกษาได้กำหนดบุคคลสำคัญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา เป็นสตรีพิการใน 3 กลุ่ม ความพิการ จำนวนทั้งสิ้น 9 ราย มาจากการคัดเลือก เป็นสตรีพิการที่มีความพิการแต่กำเนิด หรือ พิการภายหลัง ที่อยู่ในสามประเภทความพิการ คือ พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว พิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมายและพิการทางสายตาและการมองเห็น ที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางร่างกาย การศึกษา อาชีพและทางสังคมมาแล้ว ซึ่งต้องเป็นบุคคลผู้ผ่านการจดทะเบียนคนพิการ ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เพื่อระบุตามเกณฑ์ว่าเธอเป็น "คนพิการ" ตามขอบข่ายของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการจริง ในประเภทความพิการ 3 ประเภท ดังนี้

1. สตรีพิการทางกาย หรือ การเคลื่อนไหว หมายถึง สตรีที่มีความผิดปกติหรือบกพร่อง ของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน หรือ สตรีที่มีการสูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหวมือ แขน

ขา หรือ ลำตัว อันเนื่องมาจากแขน หรือ ขาขาด อัมพาต หรือ อ่อนแรง โรคข้อ หรือ อาการปวดเรื้อรัง ของระบบการทำงานของร่างกายอื่น ๆ

2. สตรีพิการทางการได้ยิน หมายถึง สตรีที่มีความผิดปกติ หรือ บกพร่องในการเข้าใจ หรือ การใช้ภาษาพูดจนไม่สามารถสื่อความหมายกับผู้อื่นได้

3. สตรีพิการทางการมองเห็น หมายถึง สตรีที่มีความบกพร่องในการมองเห็นตั้งแต่ การเห็นเลือนลาง จนกระทั่ง ตาบอดสนิท

4. เป็น “ผู้ผ่านพ้น” กับประสบการณ์การต่อสู้ชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ ตนเองได้อย่างมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว ในที่นี้ หมายถึงสตรีพิการที่มีความสามารถ มี ประสบการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่ก้าวสู่ตำแหน่ง หรือ บทบาททางสังคม มีความพร้อมใน การถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของเธอ และมีความยินดีที่จะเปิดเผย “พื้นที่ส่วนตัว” ออกสู่ “พื้นที่ สาธารณะ” ของตนเองได้อย่างไม่หวั่นไหว มีอุดมการณ์ หรือแนวคิดร่วม ในเรื่องการเคลื่อนไหว ทางสังคมโดยผู้หญิงและเพื่อผู้หญิง เป็นการคัดเลือกสตรีพิการในฐานะ “ผู้ผ่านพ้น”

5. เป็นสตรีพิการที่มีประสบการณ์ในการทำงาน มีอาชีพ และรายได้เป็นของตนเองอยู่ ในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นบุคคลพิการที่มีความเชื่อมั่นในบทบาทของตนรวมถึงมีบทบาท ความเป็น “ผู้นำ” และมีเครือข่ายกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ตั้งก่อดำเนินอยู่ในองค์กรต่าง ๆ หรือ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับให้เป็น “ผู้นำ” จากองค์กร เป็นต้น

6. เป็นตัวแทนกลุ่มสตรีพิการทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ หนึ่ง สตรีพิการทางกายและ การเคลื่อนไหว จากชมรมกลุ่มกัลยาณมิตร (นามสมมุติ) และสตรีพิการทางการเคลื่อนไหวจาก บริษัทเอกชน สอง สตรีพิการตาบอดที่เป็นตัวแทนกลุ่มสตรีพิการขององค์กรเพื่อผู้หญิงตาบอดใน ประเทศไทยและผู้นำสตรีตาบอด และ สาม ผู้นำสตรีพิการทางการได้ยิน ที่เป็นตัวแทนกลุ่มของ สตรีพิการของ องค์กรช่วยเหลือคนหูหนวกแห่งประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในการสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการ ในประเทศไทย” ผู้ศึกษาสนใจวิธีวิทยาของสตรีศึกษา คือ การแยกแยะชี้ให้เห็นประสบการณ์ที่มีความหมายหลากหลาย เพราะประสบการณ์ของผู้หญิงพิการมีความหมายต่อการปรับตัวและการ สร้างพลังอำนาจในตนเอง ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นการนำเสนอประสบการณ์จริงซึ่งเป็นองค์ความรู้ ที่มีผู้หญิงพิการเป็นศูนย์กลางนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากตัวตนและวาทกรรมต่าง ๆ และ การศึกษาครั้งนี้ ให้ความเคารพในเสียงเหล่านั้น เพื่อให้เสียงมีพลัง เน้นเรื่องยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว

เพื่อสร้างพลังอำนาจให้สตรีพิการเป็นหลักและให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การต่อสู้ของผู้หญิงพิการผ่านเรื่องเล่า (Oral history) เป็นงานพรรณนาเชิงวิเคราะห์โดยใช้มุมมองแนวสตรีนิยมร่วมวิเคราะห์ (Feminist Approach) และศึกษาการเคลื่อนไหวในมิติต่าง ๆ ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กร

วิธีการศึกษาผู้หญิงพิการ

มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารเบื้องต้น (Documentary Study) งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความในวารสาร เอกสารของหน่วยงาน และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ตจากการค้นคว้าพบว่างานวิจัย/ วิทยานิพนธ์ ยังไม่ชัดเจนในประเด็นด้านสตรีพิการโดยเฉพาะในระดับนโยบายของประเทศไทย

2. ผู้ศึกษาต้องวางแผนในการค้นหาบุคคลสำคัญในการให้ข้อมูล เนื่องจากผู้ศึกษาทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐด้านคนพิการ ดังนั้นจะมีโอกาสได้ทราบประวัติส่วนตัวและประวัติการทำงานของผู้นำสตรีพิการบางราย ประกอบกับการพูดคุยกับตัวผู้นำสตรีพิการโดยตรง บางรายได้พบกันในงานสัมมนาวิชาการ หรือ งานแถลงข่าวด้านคนพิการ จึงได้ข้อมูลและคำแนะนำที่ดีจากตัวผู้หญิงพิการเอง จากนั้นผู้ศึกษาขอคำแนะนำจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานรวมทั้งเครือข่ายองค์กรคนพิการต่าง ๆ โดยอธิบายถึงขอบเขตงานวิจัยและเป้าหมายที่ต้องการประกอบกัน ในส่วนขององค์กร ผู้ศึกษามีหนังสือทำเนียบขององค์กรคนพิการ แต่ยังคงพิจารณาถึงความพร้อมของบุคคลสำคัญที่จะให้ข้อมูล เพราะผู้ศึกษาสนใจผู้นำสตรีพิการ ทั้ง 3 ประเภท คือ พิการแขน-ขา-ลำตัว พิการทางตา และพิการทางหู จึงทำหนังสือขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการกับพวกเขา บางรายจะสัมภาษณ์พูดคุย ที่บ้าน หรือ นางรายให้สัมภาษณ์ที่องค์กรเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรม และใช้หลักการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมได้

3. จัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) คำถามแบบกึ่งโครงสร้างและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและหลากหลาย (Multiple-In-Depth Interview) เพื่อให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของงาน ไปพร้อม ๆ กันเป็นการเสริมสร้างพลังศักยภาพจากภายในให้กับผู้ศึกษาไปด้วย ผู้ศึกษาจัดทำโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้เทคนิคการบันทึกเทปประกอบการสัมภาษณ์ การศึกษาภาคสนาม (Field Study) ผู้ศึกษาแจ้งบุคคลผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า ใช้การสังเกต

แบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) บันทึกเทป และเข้าร่วมกิจกรรมกับสตรีพิการและองค์กรคนพิการ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้ศึกษาใช้แนวคำถามปลายเปิดชนิดกึ่งโครงสร้างซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดมาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะคำถามไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ทั้งนี้เพราะ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จะใช้คำสำคัญ (Keywords) เป็นเครื่องชี้นำการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเป็นการจุดจุดอ่อนของแบบสัมภาษณ์ทั้งที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ผู้ศึกษาได้แบ่ง โครงสร้างคำถามออกเป็น 3 ชุด ดังนี้

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไป

1. ด้านเพศสภาพ ได้แก่

- 1.1 ข้อมูลทั่วไป (ประวัติส่วนบุคคลของสตรีพิการ)
- 1.2 ความคิดเห็น ด้านบทบาทชาย-หญิง (พิการ) ในสังคมปัจจุบัน
- 1.3 การอธิบายถึง สถานภาพทางเพศของตนเอง
- 1.4 โอกาสในการพัฒนาตนเองในมิติหญิง-ชาย
- 1.5 การสร้างเครือข่าย ในมิติชาย-หญิงพิการในชุมชน
- 1.6 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

2. ด้านความพิการและการฟื้นฟูสมรรถภาพ

- 2.1 การนิยาม “ความพิการ”
- 2.2 ความรู้ความเข้าใจในการฟื้นฟูสมรรถภาพ
- 2.3 สภาพและโอกาสในการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ
- 2.4 อุปสรรคของ “ความพิการ” ในมิติชาย-หญิง

3. ด้านแนวคิดสตรีนิยมแนวสตรีพิการ

- 3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับสตรีพิการ
- 3.2 แนวคิดที่มีต่อการต่อสู้เพื่อสตรีพิการ
- 3.3 จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค โอกาสของสตรีพิการ
- 3.4 แนวทางการพัฒนาสตรีพิการ
- 3.5 สภาพปัญหาและกระบวนการแก้ไขของสตรีพิการ

4. ด้านการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่
 - 4.1 วิธีการปลดปล่อยสตรีพิการจากการถูกกดขี่
 - 4.2 การสร้างองค์ความรู้ของสตรีพิการ
 - 4.3 การแก้ไขความไม่เป็นธรรมของสตรีพิการ
 - 4.4 แนวทางยุติการเลือกปฏิบัติ
5. ด้านสิทธิมนุษยชน
 - 5.1 ความรู้ด้านสิทธิคนพิการและสิทธิสตรี
 - 5.2 ความคาดหวังต่อปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย พ.ศ. 2541
 - 5.3 สิทธิโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 5.4 สิทธิในการร่วมตัดสินใจในนโยบายและแผนงานด้านคนพิการ
 - 5.5 สิทธิในการเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคม
6. ด้านการสร้างพลังอำนาจให้ตนเอง
 - 6.1 ประสบการณ์ปัญหาและสาเหตุแห่งการไร้อำนาจ
 - 6.2 กระบวนการเสริมพลัง
 - 6.3 บทบาทผู้นำ
 - 6.4 กลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลง
 - 6.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ตอนที่ 2 (ในบทบาทผู้นำกลุ่ม/องค์กร)

- 2.1 ข้อมูลทั่วไปขององค์กร
 - ที่มาของการรวมกลุ่ม หรือ การก่อตั้งองค์กร/โครงสร้างองค์กร
 - แนวคิด วิสัยทัศน์ ที่มีต่อกลุ่ม หรือ องค์กรในประเด็น “เพศสภาพ”
 - ผลการดำเนินงานด้านสตรีพิการผ่านมา ของกลุ่ม หรือ องค์กร
 - สภาพปัญหาของสตรีพิการในกลุ่ม หรือ องค์กร
 - แนวทางการพัฒนาศักยภาพสตรีพิการในกลุ่ม / องค์กร
- 2.2 แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาองค์กรและการพัฒนาศักยภาพสตรี

พิการ

- แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมสำหรับสตรีพิการในองค์กร
- แนวทางการพัฒนาศักยภาพสตรีพิการในองค์กร
- แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับสตรีพิการในองค์กร
- เทคนิคและกลยุทธ์ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับสตรีพิการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย (Multiple Data Sources) และเชื่อมโยงให้เข้ากับแนวคิดทฤษฎี เพื่อใช้วิเคราะห์พฤติกรรมและพัฒนาการของประชากรที่ศึกษา เก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์จากเอกสาร การสัมภาษณ์ เพื่อให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ชัดเจนมากขึ้น เก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นปรากฏการณ์เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่มประชากรได้อย่างละเอียดการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) จะประกอบไปด้วยกระบวนการสังเกต การซักถาม และการจัดบันทึก ซึ่งบางครั้งผู้ถูกสังเกตจะไม่ทราบว่าตนกำลังถูกสังเกตพฤติกรรม ก็ช่วยให้พฤติกรรมที่แสดงออกมีเกิดขึ้นในฐานะที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และวัฒนธรรมนั้น ในที่นี้ คือ การมองตัวเองของสตรี

ขณะเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์มักจะใช้รูปแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์จะใช้แนวคำถามกว้าง ๆ ใน 2 ลักษณะ คือ การสัมภาษณ์ที่ไม่จำกัดคำตอบ เป็นการเปิดกว้าง ให้ผู้ตอบมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เป็นการเจาะลึกข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการทราบอย่างละเอียดลึกซึ้ง และทุกครั้งที่ต้องบันทึกเทป ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อน เพื่อมิให้เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและมีให้ผิดต่อจรรยาบรรณนักวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องใช้สายตาของการเป็น "คนใน" (Emics) และสายตาของ "คนนอก" (Outsider) ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดแนวคิด ทฤษฎีมาเป็นกรอบในการวิจัยและสร้างข้อสรุปออกมาโดยไม่กำหนดสมมุติฐานจากแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งแต่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ต้องมีแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบและสามารถสร้างข้อสรุปออกมา โดยวิธีอุปนัย (Analytic induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุป ข้อมูลจากรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีพิการ เมื่อนักวิจัยเห็นเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปยังไม่ได้รับการยืนยันให้ถือเป็นข้อสมมุติฐานชั่วคราว และการสร้างข้อสรุปนั้น นักวิจัยต้องทำอยู่ตลอดเวลา

การนำเสนอผลการศึกษา

ผู้ศึกษา จะนำเสนอตามกรอบแนวคิดที่ได้กล่าวไว้แล้ว โดยแยกตามประเภทความพิการ

1. สตรีพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว
2. สตรีพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย
3. สตรีพิการทางการมองเห็น

กรอบคิดที่ 1 กรอบทฤษฎี

- ความรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ หรือ บทบาทหญิงชาย (Gender)
- ความรู้เกี่ยวกับความพิการ (Disability) และการฟื้นฟูสมรรถภาพ
- สตรีนิยมแนวสตรีพิการ (Feminist Disability)
- การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movements)
- แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights)
- แนวคิดการสร้างพลังอำนาจให้มีในตนเอง (Empowerment)

กรอบคิดที่ 2 แนวนโยบายแห่งรัฐด้านสตรีพิการ

- กรอบการปฏิบัติงานบิวกะ (Biwako) เน้นเฉพาะด้านสตรีพิการในทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ. 2546-2555
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

ชำนาญ หอสมุด